UN EVENIMENT FILOLOGIC DE EXCEPŢIE: PUBLICAREA UNEI VERSIUNI ROMÂNEŞTI DIN SECOLUL AL XVIII-LEA A *BIBLIEI*, TRADUSĂ DUPĂ *VULGATA*

Eugen MUNTEANU, Lucia-Gabriela MUNTEANU

După două secole şi jumătate, vede lumina tiparului, pentru prima dată, un important monument de limbă şi cultură românească. Este vorba despre o versiune integrală a *Bibliei* în limba română, operă realizată de un grup de cărturari greco-catolici din Blaj în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, sub conducerea episcopului greco-catolic de Blaj, Petru Pavel Aron (1709-1764). Determinările şi evaluările efectuate de autorii ediţiei fixează anii 1760-1761 ca perioadă a redactării şi identifică printre membrii echipei de traducători pe cărturarii ardeleni Grigore Maior, Gherontie Cotora, Atanasie Rednic, Silvestru Caliani şi Petru Pop de Daia. Cele cinci volume masive, într-o formulă grafică remarcabilă, însumând 4200 de pagini, au apărut în anul 2005, sub egida Academiei Române, ca rezultat al colaborării dintre cercetători de la Institutul de Istorie „George Bariţ" din Cluj-Napoca, Facultatea de Litere a Universităţii „Ştefan cel Mare" din Suceava, Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" din Cluj-Napoca şi Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române. Coordonatorul general al lucrării a fost istoricul Ioan Chindriş. Nu putem să nu fim de acord cu aprecierile elogioase ale acad. Eugen Simion, când remarcă „munca uriaşă şi devotamentul exemplar" al transcriptorilor şi comentatorilor filologi, care au reuşit, în doar doi ani, să împlinească acest proiect: Niculina Iacob, Adriana Bogdan, Elena Comşulea, Doina Grecu, Valentina Şerban, Elena Ardeleanu, Remus Mircea Birtz, Florica Nuţiu, Elena Mihu. În *Cuvântul înainte* al ediţiei, asumându-şi rolul de „antrenor cultural" al acestui proiect, Eugen Simion explică detaliat contextul care a condus la finalizarea acestei opere de restituire. Aflăm astfel că totul a început la Roma, în 2001, când, în fruntea unei delegaţii în care se aflau monseniorul Ioan Robu, Virgil Bercea, episcopul greco-catolic de Oradea, acad. Camil Mureşanu, dr. Ioan Chindriş şi dr. Eugen Pavel, preşedintele de atunci al Academiei Române

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

era primit de Papa Ioan Paul al II-lea, căruia i se înmâna primul exemplar din *Biblia* lui Samuil Micu (1795), tocmai scoasă, cu sprijinul Vaticanului, într-o ediţie filologică. Cu emoţie reţinută, Eugen Simion evocă şi momentul în care a avut curajul de a-l invita pe Suveranul Pontif să accepte intrarea în Academia Română, fapt ce se va şi petrece peste un an. În acest context al discuţiilor despre tradiţia textului biblic în cultura română, Eugen Simion află de la istoricii şi filologii clujeni de existenţa *Vulgatei* de la Blaj, manuscris mai vechi decât *Biblia* lui Micu. Din poziţia oficială pe care o ocupa, Eugen Simion a luat hotărârea ca, oricât de mare efort ar implica din partea unei echipe de filologi specialişti în limba română veche, acest important text inedit să fie editat după cele mai înalte standarde ale cercetării actuale, dată fiind importanţa acestui „monument de limbă română, o sursă – de aici înainte – inevitabilă de studiu pentru filologii noştri, în fine, o piesă esenţială în dosarul cultural al Şcolii Ardelene (o «şcoală» pe care, nu ştiu de ce, manualele noastre şcolare alternative o lasă deoparte; argumentul este că nu trebuie împovărată mintea şcolarilor noştri; argument fals, pentru că unele elemente de cultură trebuie «învăţate» la vârsta potrivită, dacă vrem ca generaţiile viitoare să ştie de unde se trag, ce limbă vorbesc şi cum s-a format cultura lor naţională şi cum s-a constituit, în fond, naţiunea lor” (vol. I, p. VI). Din acest excurs introductiv cititorul mai află că cele 6000 de pagini manuscrise ale *Vulgatei* de la Blaj se păstrează la Biblioteca Academiei Române din Cluj şi că episcopul Petru Pavel Aron a avut ca text de referinţă pentru traducerea Bibliei, o ediţie veneţiană a *Vulgatei* lui Ieronim, apărută în 1690.

Primul volum cuprinde, după *Cuvântul înainte* al academicianului Eugen Simion, articolul *Tâlcuirea cuvântului* semnat de acad. Camil Mureşanu, amplul studiu introductiv *Testamentul lui Petru Pavel Aron* al lui Ioan Chindriş, *Concordanţa numelor proprii,* alcătuită de Mircea R. Birtz, o notă asupra ediţiei semnată de Elena Ardeleanu, Ioan Chindriş, Elena Comşulea, Doina Grecu şi Valentina Şerban. Se adaugă primele cinci cărţi biblice, *Cartea Facerii, Cartea Ieşirii, Cartea Preoţiii, Cartea Numerilor, Cartea 2 Leage,* fiecare încheiată cu indice de cuvinte şi forme şi de facsimilele originalului.

Volumul al doilea cuprinde *Cartea lui Iosue, Cartea Giudecătorilor, Cartea dintâiu a lui Samuil, carea noi întâie a împăraţilor o numim, Cartea a doao a lui Samuil, carea noi a doao a împăraţilor o zicem, Cartea împăraţilor a treia, după ovreai întâie a lui Malahie, Cartea împăraţilor a patra, după ovreai a lui Malahie a doao, Cartea 1 Paralipomenon, Cartea a doao Paralipomenon*.

În volumul al treilea se găsesc *Cartea întâie Ezdrei, Cartea lui Neemie, Cartea lui Tovie, Cartea lui Iiudith, Cartea Esthir, Cartea lui Iov,*

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

Cartea Psalmilor, *Cartea Pildelor*, *Cartea Ecleziastului*, *Cartea lui Solomon*, *Cartea Înţelepciunii*, *Spre Ecleziastul Isus, fiul lui Sirah*, *Ecleziasticul*.

Volumul al patrulea are următorul cuprins: *Prorociia lui Isaie*, *Prorociia Ieremiii*, *Threni*, *Prorociia lui Varuh*, *Prorociia lui Iezechil*, *Prorociia lui Daniil*, *Prorociia lui Osie*, *Prorociia lui Ioil*, *Prorociia lui Amos*, *Prorociia lui Avdie*, *Prorociia Ionei*, *Prorociia lui Mihei*, *Prorociia lui Naum*, *Prorociia lui Avacuc*, *Prorociia lui Sofonie*, *Prorociia lui Agghei*, *Prorociia lui Zaharie*, *Prorociia lui Malahie*.

Ultimul tom, al cincilea, cuprinde *Cartea dintâiu a Macaveilor*, *Cartea a doao a Macaveilor*, *Rugăciunea lui Manasie împăratul Iudei, când rob să ţinea în Vavilon*, *Cartea Esdrii a treia*, *Cartea Esdrii a patra*, *Sfânta Domnului Isus Hristos Evanghelie de la Matheiu*, *Sfânta a lui Isus Hristos Evanghelia de la Marcu*, *Sfânta lui Isus Hristos Evanghelie de la Luca*, *Sfânta lui Isus Hristos Evangheliia de la Ioan*. Volumul se închide cu studiul filologic despre textul *Vulgatei de la Blaj*, semnat de Niculina Iacob.

Ţinem să subliniem încă o dată imensul efort depus de echipa de filologi care au transcris textul. Editorii ne informează că textul biblic s-a conservat în două serii de manuscrise, ambele în mai multe volume. Prima variantă (V^1) reprezintă chiar protografele traducătorilor, iar varianta a doua (V^2) este opera unui singur copist, care a alcătuit o copie „pe curat” (*purum*), destinată, probabil, tiparului. Editorii au transcris *Vechiul Testament* după cea de-a doua variantă, care are avantajul de a fi relativ unitară, iar *Noul Testament* a fost preluat după prima variantă căci varianta „pe curat” nu îl conţinea. Date fiind circumstanţele în care filologii clujeni au lucrat şi dorinţa generală ca ediţia să apară cât mai repede, decizia este corectă. Nu putem însă să nu de gândim la o ediţie cu adevărat critică, în care, în subsol, vor fi fost redate diferenţele faţă de manuscrisele protografe ale traducătorilor. Chiar şi aşa, transcriptorii s-au confruntat cu dificultăţi majore de transcriere, pe care le-au rezolvat convenabil. Semnată de Elena Ardeleanu, Ioan Chindriş, Elena Comşulea, Doina Grecu şi Valentina Şerban, ampla *Notă asupra ediţiei* (vol. I, p. CXXVII-CXLI) ne informează asupra principiilor de transcriere din grafia chirilică în ortografia românească actuală asumate şi aplicate de transcriptori. Cititorul este avertizat că are în faţă „o ediţie diplomatică, parţial interpretativă, care să nu altereze diversitatea şi complexitatea aspectelor de limbă, să confere textului atributele necesare unei lecturi coerente şi, în acelaşi timp, să păstreze specificul celor două manuscrise” (p. CXXXI). Juste, cele trei obiective formulate în fraza anterioară au fost realizate onorabil. Totuşi, nu putem să nu remarcăm, în chiar exemplele date de editori, unele inconsecvenţe de transcriere care puteau lipsi, prin privilegierea formei

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

actuale a cuvântului respectiv. De exemplu, ştiindu-se faptul că în vechiul scris românesc slovele ierul mare (ъ) şi iusul mare (ѫ) erau întrebuinţate în mod inconsecvent pentru redarea vocalelor actuale *ă*, respectiv *î*, suntem de părere că ar fi fost mai bine din toate punctele de vedere dacă s-ar fi transcris interpretativ, prin *ă* sau *î*, potrivit normelor actuale, şi nu, cum s-a procedat, prin transcrieri precum: *mănile* (pentru *mъnile*) în loc de, mai corect: *mânile*, sau *pâcat* (pentru *pѫkat*) în loc de, mai corect, *păcat*. Nejustificată ni se pare de asemenea transcrierea inconsecventă a slovei ѧ prin menţinerea alternanţelor *împărat/ înpărat*, *înbrăcat/ îmbrăcat* etc., după cum era urmat de *m* sau de *n*. „Unificarea" s-ar fi impus aici, potrivit ortografiei actuale, căci, evident, oscilaţia grafică din manuscrisul original nu are absolut nicio relevanţă în planurile fonetic şi fonologic. Dimpotrivă, justificată ni se pare menţinerea inconsecvenţelor la forma verbală *este* (*este, iaste, ieste*), serie care atestă indecizia reală a cărturarilor din epocă.

Faptul că facsimilele manuscrisului original au fost tipărite separat de textul transcris şi în format micşorat, poate fi înţeles: din raţiuni de economie tipografică, specialistul filolog, care ar dori să verifice opţiunile de transcriere, este invitat la un efort mai mare decât dacă originalul şi transcrierea lui ar fi fost prezentate după tehnica „în oglindă", adică faţă în faţă şi la dimensiuni proporţionale. Importanţa capitală a textului editat ar fi meritat poate efortul. Ce ni se pare însă greu de acceptat este decizia editorilor de a face câte un indice lexical parţial, pentru fiecare carte biblică în parte, tipărit ca atare, în locul unui indice general al întregii *Biblii*. Pentru a afla, de exemplu, dacă un anumit cuvânt sau o anumită formă se află sau nu în textul *Bibliei* de la 1760-1761, specialistul interesat trebuie să caute nu într-un singur indice general, ci în peste 60 de indice parţiale, risipite în cinci volume! Acest indice, în principiu un preţios instrument de lucru pentru specialişti, în special pentru lexicografi, devine astfel aproape inutilizabil.

În contribuţia sa intitulată, cu o tentă penibil poetizantă, *Tâlcuirea cuvântului*, acad. Camil Mureşanu pare să îşi propună realizarea unui comentariu despre sensurile logosului în Antichitate, de la Heraclit la Philon din Alexandria şi până la evanghelistul Ioan. Lăsând la o parte inadecvarea patentă a acestui comentariu în contextul ediţiei ştiinţifice a unui important monument al vechii culturi româneşti, textul lui Camil Mureşanu se prezintă, din păcate, ca o succesiune neîntreruptă de banalităţi, poncife şi obscurităţi, în enunţuri şcolăreşti precum: „Logosul divin, a toate ursitor, şi cel uman, subaltern şi mărginit, sunt contingente. Totuşi mulţi oameni stăruie în a nu se potrivi Logosului suprem, purtându-se de parcă n-ar avea decât propriul schepsis" (vol. I, p. VII). Inacceptabilă ni se pare şi maniera şcolărească de a face câte un alineat din aproape fiecare frază! De la paginile VIII-IX ale eseului, reţinem o scurtă

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

listă de formulări improprii, emfatice sau pretenţioase: „Actele traducerilor în aceste limbi sunt asociate de obicei cu apariţia de tendinţe şi curente de reformă în biserică”; „Capacităţile intelectuale, necesare spre a-l putea parcurge, erau deficitare, în ‘secolele întunecate’ de zăbranicul încă recentelor năvăliri barbare”; „sensul ireversibil al mersului înainte al culturii”; „mişcarea zelotă (sec. XIV)”; „aşternând peste terenul zgrunţuros al concretului nemijlocit vălul subtil al ideilor abstracte”; „abaţia [...] a devenit cistercită” etc.

Informaţiile despre constituirea şi circulaţia *Septuagintei* şi a *Vulgatei* Sfântului Ieronim, despre rolul misionarilor, despre dinamica raporturilor multiple şi complexe dintre limbile „sacre”, ebraica, greaca şi latina, despre evanghelizarea slavilor şi a maghiarilor, despre Reformă şi traducerile *Bibliei* în spaţiul european, utile în sine dar accesibile în oricare din zecile de dicţionare sau lucrări de sinteză care ne stau la dispoziţie, sunt prezentate într-o manieră lacunară şi incongruentă. Discutând despre primele traduceri biblice în limba română, despre aşa-numitele texte maramureşene, autorul adoptă un punct de vedere obsolet, eludând, intenţionat sau din necunoaştere, datele expuse în contribuţii mai recente ale specialiştilor, în special ale filologilor bucureşteni Ion Gheţie şi Alexandru Mareş, care au dovedit că zona Banatului este „patria” celor mai vechi traduceri româneşti de texte biblice. Exprimându-se în maniera obscură care pare să-i fie proprie („Influenţa husită în geneza acestor traduceri, precum şi locul lor de origine – Maramureşul – sunt fapte acceptate de majoritatea cercetărilor. Oricât de mediată a fost calea străbătută şi împlinită de ele, punctul lor de plecare se recunoaşte, în ultimă instanţă, în *Vulgata*” — vol. I, p. IX), Camil Mureşanu pare să susţină un punct de vedere nedemonstrabil, formulat cândva şi de istoricul literar şi slavistul I. C. Chiţimia, potrivit căruia, înainte de cele mai vechi versiuni româneşti traduse din slavonă ale *Psaltirii* şi *Apostolului*, ar fi existat texte româneşti traduse direct din latină, înainte de secolul al X-lea, secol de început al emergenţei culturii ecleziastice slavone în spaţiul sud-est european.

De asemenea, relaţiile dintre textele biblice maghiare şi unele texte româneşti, precum *Palia de la Orăştie* (1582) sau *Noul Testament de la Bălgrad* (1648), proiectate în contextul politic al Transilvaniei conduse de principi maghiari reformaţi, sunt prezentate, în pofida evidenţelor, în mod incongruent, pentru a se conchide în mod minimalizator: „În ciuda unor legitime presupuneri, Bibliile în maghiară n-au avut un impact notabil în limba română” (vol. I, p. IX). Această afirmaţie poate fi contrazisă de orice student filolog, care află la cursul de istoria limbii române literare despre abundentele împrumuturi lexicale maghiare din textele româneşti vechi.

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

Eseul lui Camil Mureşanu ilustrează modul cum se poate trece prin două milenii de istorie culturală, fără metodă, într-un stil diletant şi bombastic.

Piesa de rezistenţă a „aparatului critic" al ediţiei o constituie temeinic documentatul studiu al lui Ioan Chindriş, intitulat *Testamentul lui Petru Pavel Aron*. În cele 68 de pagini de format *in folio*, reputatul istoric clujean analizează cu minuţiozitate şi precizie contextul social, politic, cultural şi confesional al Transilvaniei secolului al XVIII-lea, care a condus la producerea textului editat, versiunea biblică românească a erudiţilor blăjeni. Studiul este deopotrivă o veritabilă monografie dedicată cărturarului Petru Pavel Aron. În primele pagini, sunt detaliate principalele momente ale luptei lui Inochentie Micu-Klein pentru drepturile românilor ardeleni, fundalul istoric al domniei Mariei Terezia, explicat, în ceea ce priveşte relaţiile speciale cu militanţii Şcolii Ardelene, prin trimiteri bogate la comentariile istoricilor români şi unguri. Tensiunile şi intrigile în cancelariile unui imperiu multinaţional şi multiconfesional sunt punctate cu precizie sintetică şi analizate ca premise şi cauze ale frământatei istorii a românilor uniţi: „Suscitarea recunoaşterii constituţionale a românilor ardeleni era prea timpurie pentru vremea lui Inochentie, ducând la prăbuşirea unei metodologii de luptă politică iniţiată de el, pe care o putem numi calea leopoldină. Politicul a determinat, la rândul său, tensiunea confesională. Perspectiva unei treziri a populaţiei româneşti, dominantă strivitor sub raport etnic, la viaţa civică şi politică, i-a pus în gardă pe ungurii minoritari dar dominanţi sub raport politic. Spectrului valah devenit corp solid prin catolicism şi implicare politică, vechii opresori îi preferă aruncarea în aer a vieţii publice din principat, războiul confesional, pe care îl instrumentează, îl arbitrează şi îl întreţin, profitând de greutăţile care au marcat începutul domniei Mariei Tereza. Fuga lui Inochentie la Roma a declanşat periculosul sindrom al turmei fără stăpân. Evenimentul este perceput ca un eşec al unirii iar elementele de dezagregare a acesteia nu se lasă într-adevăr aşteptate. Lipsa informaţiilor corecte despre cauzele plecării ierarhului, dezolarea celor rămaşi fideli unirii şi triumfalismul adversarilor acesteia au aruncat Transilvania în haos confesional prevestitor de efecte sociale grave" (p. XVII-XVIII).

După prezentarea clară a contextului acestei epoci, autorul învie, cu reală forţă evocatoare, anii unui „personaj generat de criză", căruia „i-a fost menit să deschidă o eră nouă, originală, în istoria românilor ardeleni, pe baza aceleiaşi Uniri cu Roma". Aflăm că Petru Aron s-a născut în 1709, la Bistra din Munţii Apuseni, într-o familie românească nobilă, care a dat mulţi bărbaţi remarcabili; a urmat colegiul iezuit din Cluj, Colegiul urban de Propaganda Fide din Roma, în 1743 a fost hirotonit la Roma, după ritul grecesc, şi a revenit la Blaj ca om de încredere al episcopului dizident Inochentie. Poziţia aceasta oficială l-a pus, de multe ori, în situaţia de a

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

trebui să motiveze în faţa comisiei aulice gesturile de refuz ale superiorului său. Ajuns vicar, Petru Aron, un temperament foarte echilibrat, diplomat înţelept şi răbdător, a reuşit să reziste într-o furtună de lupte şi intrigi politice duse pe această scenă confesională. Ioan Chindriş evocă astfel, cu multe detalii, hăţişul evenimentelor care tulburau viaţa clericilor uniţi, expuşi, fără voia lor, unui destin furtunos.

Din paginile XLVIII-LVI aflăm detalii interesante despre modul cum a gestionat Petru Pavel Aron „dezastrul" împărţirii ardelenilor în două confesiuni, despre precaritatea profesională a preoţilor şi despre evoluţiile care au condus spre configurarea fazei primare a ceea ce se va numi ulterior curentul latinist al Blajului. Spre finalul acestor pagini în care personalitatea episcopului este conturată cu autenticitate, Ioan Chindriş pune în evidenţă un aspect simptomatic dar mai puţin comentat, pe care îl recomandă pentru cercetări ulterioare. Întrebându-se unde voia să ajungă episcopul cu modul său de viaţă ascetică, exegetul se întreabă retoric dacă nu cumva pentru ca „să arate lumii că biserica lui este cu adevărat orientală, şi nu papistaşă cum o indigitau neuniţii".

În ultima parte a studiului său, sub titlul *Biblia lui Petru Pavel Aron*, Ioan Chindriş îşi propune să prezinte cele două direcţii ideologice ale programului lui Aron: 1. realizarea, recomandată de oficialităţi, a unei independenţe tipografice faţă de Moldova şi Ţara Românească, deziderat înfăptuit doar formal, căci cărţile liturgice tipărite la Blaj reproduc întocmai originalele „ortodoxe", venite în special de la Râmnic şi 2. edificarea unei teologii unite proprii, bazată pe lucrări în limba latină. În acest program se încadrează şi decizia episcopului de a traduce *Vulgata.*

La pagina LXIV a studiului său, cercetătorul clujean prezintă câteva din motivele prezumptive pentru care episcopul Aron a hotărât traducerea *Bibliei* latineşti: nu să concureze *Biblia de la Bucureşti* din 1688, „care îşi trăia gloria nestingherită de nimeni", ci să o dubleze, marcând astfel «jumătatea» catolică a confesiunii pe care o păstorea. În acest scop, „episcopul-călugăr cu viaţă de pustnic oriental" a ales cărturarii cu care să ducă la bun sfârşit opera plănuită. Retraşi un scurt timp la moşia din Cut, continuând apoi la Blaj, episcopul şi ceilalţi şase cărturari traduc integral *Vechiul Testament* în mai puţin de nouă luni. Ioan Chindriş observă că manuscrisele atestă cel puţin şapte grafii, una fiind, firește, a episcopului. „Medalioanele" dedicate acestor şase învăţaţi sunt un prilej pentru istoricul clujean să completeze atmosfera cultural-politică a vremii, cu detalii semnificative. Grigore Maior este considerat, datorită studiilor şi lucrărilor sale istorice, lexicografice şi teologice, cel mai calificat dintre tălmăcitori; de altfel, contribuţia lui la *Vulgata* de la Blaj este masivă. Călugărul Gherontie Cotorea a fost un apropiat al episcopului, cărturar ideolog al uniţilor şi traducător din învăţaţi iezuiţi. Cu studii teologice la

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

Viena, călugăr bazilitan la Munkács, Atanasie Rednic a fost confesorul lui Aron şi episcop după moartea acestuia. Fiu de nobil român, cu studii la Roma, catehet şi prefect de studii la clerici, Silvestru Caliani a fost un alt membru al echipei lui Petru Pavel Aron. Există şi un laic printre traducători, şi anume Petru Pop de Daia, fostul secretar al lui Inochentie Micu-Klein. A şaptea grafie se presupune că i-ar aparţine lui Ioan Săcădate, cel mai cunoscut protopop al Blajului din secolul al XVII-lea, implicat în toate evenimentele care au străbătut istoria Bisericii Unite din acele timpuri.

Cum a lucrat acestă echipă? Ioan Chindriş este de părere că metoda de lucru a fost una unică, întrucât ar fi „greu de crezut că procedeul are pereche în cultura biblică. Nu traducea odată decât un singur om, un număr fluctuant de pagini, după care urma altul la rând, continuând munca precedentului de la pagina, cartea, capitolul sau versetul unde se oprise cel dinaintea lui. [...] Om după om, în stil aproape militar, fiecare se apuca de lucru cu forţe proaspete, după un interval variabil de timp" (p. LXX). După Ioan Chindriş această metodă s-a dovedit extrem de operativă, chiar dacă a creat şi discrepanţe. Autorul studiului identifică ediţia *Vulgatei* folosite de Aron, şi anume chiar exemplarul lor de lucru, *Biblia Sacra*, tipărită în 1690, la Veneţia; cartea provine din vechiul fond al călugărilor bazilitani de la Blaj şi se păstrează la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, sub cota B. 8738. Conţine gravuri bogate, care au fost reproduse şi în ediţia de faţă. Analizând manuscrisele, istoricul clujean conchide: „Biblia lui Aron s-a păstrat în 11 manuscrise masive, legate în volume cu coperţi contemporane, şi nu pe nişte hârtii. De fapt, echipa de la Blaj a tălmăcit temeinic în limba română doar *Vechiul Testament* din *Vulgata* veneţiană de la 1690. Cele patru volume V^2, cu forma lor definitivă pregătită pentru tipar, arată clar intenţia episcopului de a da la lumină, deocamdată, doar *Vechiul Testament*. În V^1 există, totuşi, manuscrisul 22, care conţine textele celor patru Evanghelii. [...] Textul lor nu curge firesc, ci este fărâmiţat în pericope, adică secţiuni sau bucăţi prescrise a se citi la slujbele bisericeşti [...]. Cele patru Evanghelii sunt traduse docil după aceeaşi sursă latină, cu rezumatele şi concordanţele identice, dar secţionate pe fragmente pericopale" (p. LXXIV). Pe un fragment extras din *Evanghelia după Ioan*, Ioan Chindriş face observaţii corecte şi uneori critice la adresa unor idei eronate care circulă în exegeza despre textele româneşti religioase vechi. El explică astfel opţiunea lui Aron de a face rezumate la începutul capitolelor: „Rostul acestor povestiri de la începutul fiecărei cărţi, ca şi al rezumatelor copioase la capitole, era unul practic, foarte important. Într-o lume românească strivită de incultură, predosloviile picurau un strop de cultură la nivel popular, facilitau înţelegerea a ceea ce urma, ajutându-i mai ales pe preoţi să găsească uşor exemplul sau pasajul

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

căutat.” (p. LXXV). Analize comparative între izvoarele şi opţiunile de traducere a *Evangheliilor* din *Noul Testament de la Bălgrad*, *Biblia de la Bucureşti* şi *Biblia* lui Micu îl recomandă pe Ioan Chindriş drept un analist obiectiv şi critic al textului aronian: „Calea Evangheliarului după Vulgata s-a dovedit greşită, mai exact, confundarea palierului bisericesc cu cel cultural era o greşeală. Din acest ultim punct de vedere, Vulgata sub conţinutul Vechiului Testament era suficientă pentru ilustrarea alterităţii culturale în cadrul bisericii creştine, gustul pentru cunoaştere al cititorului satisfăcut, căci Noul Testament nu spunea absolut nimic în plus faţă de ce se citea de secole în Ardeal. Dimpotrivă, Vechiul Testament al Vulgatei, cu ampla implicare a textului masoretic, pe lângă vechile recenzii latine preieronimiene, aduce schimbări uriaşe faţă de Septuaginta, unele, foarte puţine, marcate mai sus. Da, aici factorul cultural era regent şi el motivează munca traducătorilor blăjeni, uniţi cu toţii în jurul unei idei, al unui scop care nu viza exerciţiul bisericesc diurn în niciun fel” (LXXVI).

Ne-am permite să amendăm opţiunea pentru adjectivul *fortunat* în îmbinările „faptul infortunat”, „întâmplarea fortunată”, sau unele creaţii mai puţin inspirate precum *primejdiozitate* sau verbul *indigitau* din segmentul, citat mai sus, „nu papistaşă cum o indigitau neuniţii”.

Ioan Chindriş subliniază spre finalul acestui studiu, remarcabil prin cuprinderea tuturor aspectelor culturale, faptul că *Vulgata de la Blaj* este o operă de pionierat, cu atât mai importantă cu cât se situează înaintea *Bibliei* lui Micu, a cărei limbă avea să realizeze o codificare şi o unificare de nivel superior al uzului literar; echipa episcopului Aron a avut curajul să folosească limba populară în varianta ei nord-ardelenească, iar pentru realităţi nelexicalizate în limba română a folosit împrumutul savant şi calcurile: „acest amestec de românească populară şi latină calchiată a dus la o limbă unică în cultura noastră, cu originalităţi şi frumuseţi, naivităţi şi poticneli mai mari sau mai mici, toate însă în limitele unui ansamblu care defineşte o capodoperă al literaturii noastre vechi” (p. LXXVI).

Ediţia *Vulgatei de la Blaj* beneficiază şi de o concordanţă a numelor proprii în *Biblie*, un instrument de lucru util, realizat de Mircea R. Birtz pe 47 de pagini mari, conceput „ca un aparat complementar al indicelui lexical. Autorul ne informează despre dificultăţile pe care le-a întâmpinat, în condiţiile în care *Vechiul Testament* prezintă diferenţe notabile de la o versiune la alta, iar concordanţele realizate pentru *Septuaginta* sau pentru textul masoretic au doar o valoare orientativă pentru *Vulgata*. Numele proprii care apar în *Vulgata de la Blaj* sunt inventariate cu toate variantele ortografice, iar în paranteze se notează formele care circulă azi în diferite versiuni ale *Bibliei*. Poate ar fi fost mai bine ca formele actuale, notate în paranteză, să aibă menţionată, printr-o siglă, versiunea biblică respectivă. Autorul specifică, de asemenea, dacă

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

respectivul nume este antroponim, hieronim, toponim sau antroponim cu valoare toponimică; sunt apoi enumerate toate locurile din *Biblie* unde apare respectivul nume propriu. Sunt exemplificate câteva transcrieri, prin comparaţie cu *Biblia de Bucureşti.* Mircea R. Birtz enumeră, spre finalul studiului care însoţeşte indicele, cauzele apariţiei atâtor variante ale numelor proprii: „Dificultăţile traducerii exacte a unui text ebraic în greacă sau latină, prezenţa mai multor traducători, fiecare având un impuls ortografic propriu, lipsa unei metodologii unitare, prestigiul spiritual şi cultural al unei ediţii precedente a Scripturii (*Biblia de la Bucureşti*), iată pe scurt, motivele apariţiei mai multor variante, nu doar în cadrul unei clase onomastice, ci şi în cazul unui anumit personaj sau toponim biblic" (p. LXXXI). Consultând acest indice, observăm momente distincte din drumul dificil al transpunerii acestor lexeme în limba română; iată câteva serii, spre exemplificare: *Eufrat*, *Eufrath*, *Evrate*, *Evrath*, *Eufrate*; *Filistia*, *Filistiia*, *Filistim*; *Moav*, *Moab*, *Moavitide*; *Zavulon*, *Zabulon*, *Zavolon*. Indicele onomastic realizat pentru această ediţie pune în evidenţă, o dată în plus, marile inconsecvenţe şi oscilaţii în prezentarea formală, în limba română modernă, a vastei şi complicatei onomastici biblice. Doar realizarea unei ample concordanţe biblice a celor mai importante versiuni şi ediţii din tradiţia românească, însoţită de un studiu sistematic şi istoric aprofundat, ar putea pune premisele unei normări corecte în această sferă a vocabularului românesc.

La sfârşitul volumului al V-lea al ediţiei se află un studiu amplu, de 123 de pagini mari, în care, cu un efort uriaş şi cu o remarcabilă acurateţe, filologul Niculina Iacob analizează cu acribie câteva dintre aspectele lingvistice ale textului editat. Cercetătoarea suceveană a ales, corect, drumul clasic al analizei filologice, înregistrând şi comentând particularităţile fonetice, morfosintactice şi lexicale ale textului, cu ajuorul unui aparat critic consistent, care acoperă mult din spaţiul cu care ne-am obişnuit în exegeza filologică românească. Într-o introducere de trei pagini, autoarea îşi ia ca reper intervalul 1688-1795 şi creionează importanţa şi specificul celor trei versiuni biblice care apar în această perioadă: *Biblia* lui Şerban (1688), *Biblia* lui Aron (1760-1761) şi *Biblia* lui Micu (1795). Observaţia că ultimele două versiuni sunt mai puţin comentate şi oarecum date uitării, din cauza orientării lor spre textul latinesc ni se pare că ar trebui nuanţată. Suntem de părere că nu motive confesionale au determinat această situaţie, ci, pur şi simplu, neglijenţa şi „neajungerea" cercetării filologice româneşti. În schimb, notaţiile de la p. 790-791 ale autoarei punctează un adevăr cultural major: „Ca rupere de tradiţie, orientarea spre textul latinesc este extrem de importantă, versiunea realizată de echipa lui Petru Pavel Aron fiind singura traducere după *Vulgata* din cultura noastră veche. Această ieşire din tipare a determinat cu siguranţă rămânerea în

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

uitare până în zilele noastre, în condiţiile în care mentalul de tip răsăritean nu putea fi decât refractar la o asemenea inovaţie. Atitudinea lui Samuil Micu faţă de traducerea de la 1760 este concludentă în acest sens.”.

Tot din această introducere, reţinem câteva observaţii filologice generale: *Vulgata de la Blaj* prezintă o diversitate stilistică accentuată din cauza idiostilului fiecărui traducător; cărturarii au încercat să elimine atât faptele de limbă regionale cît şi maghiarismele, care se întâlneau în număr mare în traducerile anterioare. În ceea ce priveşte particularităţile vocalice, selectând cele mai concludente cazuri, Niculina Iacob explică ocurenţa unor fonetisme motivate prin apropierea de etimon (*maslin*, *păhar*, *blăstăm*, *năcaz*, *fămeie*, *nădeajde*, *năsip* etc.), sincopele (*frumseaţe*, *sfărmat*), concurenţa dintre formele vechi (*pâne*, *mâni*) şi cele noi (*pâine*, *mâini*), problema lui *u* final ş. a. La nivelul sistemului consonantic, autoarea înregistrează corect tendinţa de evitare a palatalizării labialelor, muierea consecventă a vibrantei *r*, ca în *ceriu*, concurenţa dintre şuierătoarea *j* şi africata *ğ* în forme precum *joc/gioc*, dintre rostirea dură a labialelor (*margă*, *iubască*) şi rostirea moale (*meargă*, *iubească*) şi multe alte fenomene. O caracteristică subliniată bine de autoarea studiului este dată de faptul că „norma” o reprezintă tocmai „coexistenţa rostirilor, reprezentând un amestec care nu ne-ar permite decât cu greu să stabilim formele predominante” (p. 802). Un preambul binevenit deschide analiza particularităţilor morfosintactice, punctând caracterul mai stabil şi mai unitar al gramaticii, în raport cu fonetica, şi faptul că oscilaţiile fonetice diatopice provoacă unele „contradicţii” şi la nivelul morfosintaxei. Clasei substantivului îi sunt analizate declinările, genul, numărul şi cazul, comentându-se fluctuaţiile desinenţelor care determină încadrarea în categorii diferite şi raportul acestor forme cu norma, autoarea ajungând la formulări de detaliu valide, precum: „Procesul de înlocuire a desinenţei de neutru plural *-ure* cu *-uri* era deja încheiat în jurul anului 1750, singura admisă de norma literară fiind cea din urmă: *cerurile*.” (p. 810); „Pluralul *legumi* [Fc 9, 3] nu a fost, de asemenea, selectat de norma literară.” (p. 811); „Deşi nu se poate vorbi despre fixarea definitivă a normei în ce priveşte selectarea formelor de declinare în *-ei* sau *-ii*, amestecul acestora nu mai este atât de frecvent în textul de la 1760” (p. 812).

Bine descrisă şi mai ales corect ilustrată prin exemple abundente ni se pare funcţia articolelor (hotărât şi nehotărât) în limba *Vulgatei de la Blaj*. Interesante sunt şi referirile la opţiunea traducătorilor pentru forme nearticulate, când contextul impunea articularea: „*să nu pieri şi tu în* ***răutate*** *cetăţii*”; „*Avram au venit şi au locuit lângă* ***vale*** *Mamvri*” sau comentariile despre articularea numelor proprii (p. 817-819). Despre clasa adjectivului, cercetătoarea remarcă, în ceea ce priveşte flexiunea, „relativ puţine divergenţe” şi selectează contexte cuprinzând adjective precum *gol*,

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

frumoasă, *grasă*, *vârtoasă*, *apătoasă*, *nou*, *roşie*, *scrisă*, *închisă* etc., o atenţie deosebită fiind acordată gradelor de comparaţie, care sunt analizate prin comparaţie cu structurile latineşti din textul-sursă. O focalizare corectă ni se oferă şi asupra fenomenelor specifice relative la bogata clasă a pronumelor. Raportul dintre seriile paralele ale pronumelor personale *el*, *ea*, *ei*, *ele*, respectiv *dânsul*, *dânsa*, *dânşii*, *dânsele*, este discutat prin comparaţie cu *Biblia* din 1688 şi, pe baza analizei statistice a ocurenţelor, autoarea conchide că „ne aflăm în faţa unui proces de impunere a formelor pentru care a optat limba română literară modernă" (p. 822). Observarea pronumelor de întărire îi dă posibilitatea Niculinei Iacob să certifice, pe baza exemplelor din *Vulgata de la Blaj*, că „tendinţa de restrângere a circulaţiei" formelor *mineşi*, *noişi*, *loruşi* etc. este evidentă. Exemplele de pronume reflexive, analizate prin comparaţie cu structurile echivalente latineşti, o determină pe autoare să vorbească de existenţa, pentru unele medii culturale româneşti ale secolului al XVIII-lea, şi a unui model latin, alături de cel impus de „fidelitatea faţă de originalele slave", cum se postulează în *Istoria limbii române literare. Epoca veche*, cunoscuta sinteză publicată sub coordonarea lui Ion Gheţie.

În ceea ce priveşte un fenomen mai special din sfera pronumelui şi a adjectivului posesiv, şi anume concurenţa dintre formele *lui*, *ei*, *lor* şi *său*, *sa*, *săi*, *sale*, concluziile unui studiu anterior al autoarei, făcut pe *Cartea lui Iov* în mai multe versiuni biblice, sunt întărite de analiza pe textul de faţă. Interpretarea formelor pronumelor şi adjectivelor relative, interogative, nehotărâte şi negative se face, deseori, prin corelări contextuale cu *Biblia* de la 1688, Ms. 45, Ms. 4389, cu *Biblia* lui Micu, pe care autoarea le cunoaşte bine, având astfel posibilitatea să delimiteze diacronic şi sincronic fenomene ale tradiţiei textuale biblice româneşti.

Clasa verbului în *Vulgata de la Blaj* prezintă câteva aspecte particulare care ţin de arealul lingvistic de la nord de Mureş. Autoarea delimitează o serie de verbe din *Cartea Facerii* şi observă în ce conjugare se înscriu (*să vor umplea*, *să sănătoşază*, *s-au însoţiat*, p. 834); analiza oscilaţiilor dintre formele verbale active şi cele reflexive o conduc pe autoare la o afirmaţie oarecum polemică faţă de ideea comună că aceste forme s-au construit după modele străine, în special cel slavon, or textul analizat nu reflectă în mod special acest fapt, ceea ce întăreşte „convingerea că astfel de oscilaţii puteau veni la fel de bine dinspre graiurile populare. Fiind vorba despre o etapă în care limba română literară avea o tradiţie de peste 250 de ani, e firesc ca evoluţia înregistrată la nivelul structurilor limbii, ca urmare a exersării ei continue ca limbă de cultură, să se reflecte şi în întrebuinţarea unora dintre verbele care înregistrau numeroase oscilaţii până la 1640 şi multă vreme după aceea" (p. 834).

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

O bună analiză se face clasei prepoziţiilor, mai ales în scopul evidenţierii echivalării acestora cu prepoziţiile latineşti (p. 853-858). Dintre fenomenele sintactice, autoarea selectează aspectele privind exprimarea negaţiei, a apoziţiei şi atributului de identificare, anacolutul, inversiunile şi dislocările sintactice. Ar fi fost, credem, necesară formularea unor concluzii în finalul fiecăruia dintre paragrafele respective.

Analizând lexicul *Vulgatei de la Blaj*, Niculina Iacob emite o judecată de relevanţă majoră, constatând că „nicicând până la această traducere limba română nu împrumutase atâtea cuvinte din limba latină. Dar aceste împrumuturi s-au stins de îndată ce au prins viaţă, pentru că au rămas închise între copertele *Vulgatei de la Blaj*, un fel de muzeu de antichităţi, nepreţuit astăzi, după aproape două secole şi jumătate, prin raritatea pieselor pe care le cuprinde. Este o bucurie, desigur, să descoperim un asemenea tezaur, dar nu putem să nu ne gândim că la 1760 s-a ratat şansa ca, mai devreme cu câteva decenii, să se producă ceea ce specialiştii au numit, mai mult sau mai puţin justificat, «reromanizarea» limbii române” (p. 868). Această afirmaţie are nevoie de o argumentare mai detaliată pentru a fi convingătoare, dacă ne-am gândi la precedentul Cantemir în această privinţă.

Autoarea optează pentru o soluţie de cercetare a lexicului mai puţin folosită în ediţiile de text, şi anume organizarea cuvintelor pe ceea ce Domnia Sa consideră a fi câmpuri semantice, favorizând perspectiva semantică şi orientarea spre domeniile de desemnare. Această abordare este utilă şi interesantă, permite discutarea sinonomiei, a polisemiei sau antonimiei din interiorul câmpului, dar este, în acelaşi timp, mai puţin adecvată scopului principal al unei ediţii critice, deoarece a înlocuit soluţiile clasice, obligatorii pentru un studiu filologic şi anume repartiţia pe origini a lexemelor, statistica preponderenţelor, serii de cuvinte aflate numai în textul respectiv, serii de regionalisme, serii de cuvinte vechi comune mai multor versiuni biblice, cuvinte care conservă sensuri deosebite faţă de cele actuale etc. Aceste disocieri seriale definesc în fond sarcina unei ediţii ştiinţifice şi constituie instrumente de referinţă şi un fond lexical de lucru pentru analize diverse şi comparative, facilitate mai ales de condiţiile folosirii tehnicilor computerizate. Probabil că soluţia maximală, de a se fi adăugat noile criterii de clasificare la cele în uz în filologia românească, ar fi fost preferabilă. Utilizatorul avizat al studiului ar fi fost mult mai mulţumit dacă, în loc de glose în general corecte pe marginea unor „rarităţi lexicale”, grupate tematic, ar fi aflat, ordonate alfabetic, unităţi lexicale grupate în clase delimitate pe criterii etimologice, diacronice sau funcţionale. Ardelenismele, de exemplu, trebuiau grupate şi tratate în sine, la fel şi elementele de terminologie bisericească preluate de traducători din textele anterioare, unele dintre ele cu statut de norme

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

lexicale. Cuvintele vechi de origine latină dispărute din limbă, cuvintele cu utilizări mai speciale sau cu alte sensuri în raport cu cele de astăzi, maghiarismele şi slavonismele curente în vechile traduceri biblice şi încă prezente în textul cărturarilor ardeleni de la 1760 reclamau şi ele o abordare micro-monografică. Grecismele şi ebraismele biblice, de exemplu, foarte interesante în sine, ar fi meritat deopotrivă să fie grupate separat, ca şi numeroasele latinisme. De un tratament special, mult mai extins, ar fi trebuit să se bucure abundentele calcuri lexicale sau chiar lexico-gramaticale, clasă care constituie, după cum se ştie, unul din elementele cele mai caracteristice ale vechilor traduceri religioase, de oriunde şi de oricând. Lipseşte de asemenea un subcapitol dedicat uneia dintre „delicatesele" dintotdeauna ale filologului, aşa-numitele «hapax legomena», elemente lexicale atestate exclusiv în textul studiat, fie ele creaţii ale traducătorilor, împrumuturi contextuale unice etc.

Date despre unele dintre aspectele menţionate mai sus găsim în studiul Niculinei Iacob, prezentate însă disparat, mai mult sau mai puţin întâmplător, şi anume atunci când parcurgem micromonografiile cuvintelor grupate pe câmpuri: *natura înconjurătoare* (flora, fauna, regnul mineral, fenomene ale naturii, forme de relief), *organismul uman şi animal* (părţi ale corpului, procese fiziologice, trăsături fizice, stări fiziologice, categorii de vârstă, trăsături morale şi psihice, acţiuni referitoare la relaţiile umane, procese mentale), *civilizaţie rurală*, *gospodărie*, *ocupaţii* (obiecte, părţi ale casei, îmbrăcăminte, textile, alimente, bucătărie, viaţă rurală, substanţe aromatice, pietre, metale preţioase), *viaţă socială* (relaţii de rudenie, relaţii sociale, categorii sociale, statut social, meserii, unelte, drept, comerţ, administraţie, ranguri, funcţii), *viaţă spirituală* (cultură, carte, educaţie, noţiuni ecleziastice, termeni de cult, veşminte, obiecte şi cărţi de cult, părţi ale bisericii).

După cum se observă din structura acestor liste, este vorba nu doar de câmpuri semantice propriu-zise, ci şi câmpuri asociative sau terminologii; rezultatul opţiunii cercetătoarei relevă cel puţin două puncte slabe. Mai întâi inconsecvenţe şi neajunsuri în tipologizarea câmpurilor, datorate neidentificării tipurilor formale de opoziţii, a dimensiunilor semantice, a arhilexemelor fiecărui câmp etc. Constatăm apoi şi o restrângere destul de severă a materialului lexical exemplificator sub titluri precum *fauna*, *flora* sau *procese mentale şi psihice.* Autoarea dă de înţeles, implicit, că a dorit să evidenţieze doar acele aspecte lexicale care conferă personalitate textului. De pildă, cuvintele comentate la paragraful *stări fiziologice* sunt: *bubă* (cu sensul 'lepră'), *bubos* ('lepros'), *bubuliţă* ('băşicuţă pe piele'), *coleră* ('holeră'), *îngrecată* şi *povarnică* ('gravidă'), *lângoare* ('suferinţă'), *lunatecă* ('femeia care suferă boala de fiecare lună'), *boala urdinării* ('dizenterie'); cu o pagină înainte, autoarea

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

selectează o serie de verbe pe care le încadrează la *procese fiziologice*, reuşind să arate cititorului de astăzi cum se lexicalizau în uzul literar de acum 250 de ani unele procese fiziologice. Printre aceste exemple, descoperim fenomene interesante şi originale, care şi-ar fi găsit locul în glosare comentate, conţinând (semi)calcuri de diferite tipuri (*a descriera* după *excerebro*, *viţeîmpărat* după lat. *vicerex*), creaţii prin derivare neînregistrate în dicţionarele limbii române (de la adj. *copos* 'chel, spân', împrumut maghiar, verbul *a coposi* 'a tunde chel', *thănistră* din lat. *theristrum* 'văl, veşmânt', *avră* din lat. *avra* 'slujnică, roabă', *lupănar* din lat. *lupanarus*, *mistic* din lat. *mysticus*, *iuvileon* şi varianta *iuvileu* din lat. *iubilaeus*), cuvinte vechi de origine latină cu circulaţie restrânsă la zona mureşeană şi dispărute ulterior (*a învita* din lat. *invitare* 'a provoca, a aţâţa'), creaţii ale traducătorului (*a pizmătări*, *a preacrede*, *a prorovedui*). Avem de observat faptul că verbele *a răpaosa* şi *a să meşte* 'a se amesteca' (din lat. *miscere*) nu sunt creaţii ale traducătorilor, cum pare să creadă autoarea, aceste cuvinte fiind atestate în texte anterioare, cum am fi putut constata consultând dicţionarul-tezaur al limbii române (DLR). Organizat astfel, studiul lexicului satisface mai mult o curiozitate care ţine de cultura enciclopedică a istoriei biblice, dar este de puţin folos specialiştilor în istoria limbii române în general, în etimologie sau în istoria lexicului românesc.

Punem prin aceasta în evidenţă o deficienţă de metodă, după părerea noastră, majoră. Dna Niculina Iacob nu face nicio referire sistematică nu doar la dicţionarul general al limbii române (DLR), dar nici la ediţii critice de texte vechi, inclusiv biblice, sau la lucrări de sinteză asupra limbii române literare, cum ar fi cele publicate în ultimele decenii de Ion Gheţie, Al. Mareş, N. A. Ursu, Gh. Chivu, Constantin Frâncu, pentru a menţiona doar pe cele mai importante. Această corelare cu ceea ce numim „stadiul cercetării" ar fi sporit enorm valoarea şi utilitatea studiului propus de autoare.

Ne facem datoria colegială să mai menţionăm că, după părerea noastră, titlul ales de editori, *Biblia Vulgata*, este neadecvat. Explicaţiile oferite de editori în *Nota asupra ediţiei*, vol. I, p. CXXIX („... Am apelat la titlul sub care traducerea a fost cunoscută şi popularizată de contemporani, acela de *Biblia vulgata*. Acest titlu se susţine şi din punct de vedere cultural-istoric, fiind singura traducere făcută în limba română în exclusivitate după Vulgata. În familia Bibliilor româneşti, titlul dat de noi personalizează această operă, subliniindu-i unicitatea ca versiune a Scripturii catolice clasice.") nu sunt satisfăcătoare, deoarece sintagma respectivă, care rămâne latinească, poate crea confuzie şi nedumerire printre specialiştii biblişti, dar şi în mintea multor cititori avizaţi, care ştiu că *Vulgata* este un apelativ rezervat exclusiv versiunii în limba latină a

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)

Bibliei, operă a Sfântului Ieronim (sec. al IV-lea – al V-lea), recunoscută ca oficială de Biserica Catolică. Un astfel de „transfer metonimic" de la originalul traducerii către textul tradus este greu acceptabil. Ne putem imagina marea confuzie care s-ar instala dacă am numi la fel, *Biblia Vulgata*, şi alte versiuni în limbi moderne ale popoarelor catolice (francez, italian, spaniol, polonez etc.), pe motiv că toate pornesc de la aceeaşi sursă primară. Admiratori înflăcăraţi şi, probabil, mulţi dintre ei, adepţi ai Bisericii Greco-Catolice, autorii ediţiei au dorit probabil prin opţiunea pentru titlul respectiv, să sugereze cât mai explicit caracterul ei confesional, adevărul că este expresia „culturii" greco-catolice. Oricum, în practica curentă, specialiştii numesc deja această monumentală versiune biblică mai degrabă „Biblia lui Aaron", prin analogie cu „Biblia lui Micu" (1795) sau „Biblia lui Şerban" (1688). În legătură cu implicaţiile confesionale, ne facem datoria de filologi să mărturisim că accentele polemice anti-ortodoxe, unele dintre ele justificate, poate, prin dureroasele experienţe istorice declanşate de desfiinţarea în 1948 a Bisericii Greco-Catolice, ni se par neavenite într-o lucrare ştiinţifică. Justificată de logica militantă a discursului marilor corifei ai Şcolii Ardelene la vremea lor, fobia anti-slavonă, prezentă şi ea în unele pagini din aparatul critic al ediţiei, ni se pare şi ea, astăzi, anacronică. De formaţie clasicistă şi admiratori convinşi ai marilor ardeleni pe care Biserica Greco-Catolică i-a dat culturii româneşti (Inochentie Micu, Petru Pavel Aaron, Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Ioan Budai Deleanu şi ceilalţi), pe care îi consideră şi ei inventatorii *de facto* ai identităţii româneşti moderne (cu pilonii ei principali, conştiinţa romanităţii şi orientarea spre Occident), autorii acestei recenzii sunt de părere că a sosit poate momentul istoric ca, cel puţin în filologie, patimile de natură confesională, ca şi fantasmele etnocentrice, să cedeze locul seninătăţii suverane a discursului ştiinţific obiectiv.

În final, ne facem încă o dată datoria de a recunoaşte că harnica echipă a editorilor clujeni, coordonată de profesorul Ioan Chindriş, a împlinit un act de cultură majoră, restituind şi punând în valoare un monument semnificativ de limbă română literară, săvârşind deopotrivă şi un gest de dreptate, prin punerea în valoare a meritelor excepţionale ale episcopului cărturar greco-catolic Petru Pavel Aron şi ale colaboratorilor lui.

BDD-V335 © 2011 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:09:53 UTC)